

**ПОСТИЖЕНИЯТА НА БЪЛГАРСКАТА ШКОЛА В АНИМАЦИОННОТО КИНО –
ПЕДАГОГИЧЕСКИ ПРОЕКЦИИ**

Георги Костадинов Терзиев

Университет „Проф. д-р Асен Златаров“, Бургас

**THE ACHIEVEMENTS OF THE BULGARIAN ANIMATION CINEMA –
PEDAGOGICAL ASPECTS**

George Kostadinov Terziev

University “Prof. Dr Asen Zlatarov“, Burgas

Abstract: The paper poses questions related to the achievements of the Bulgarian animation cinema and the opportunities for using animated movies into the educational process. The most recent achievements of the Bulgarian masters of the animation movies should be presented to nowadays children at school.

Keywords: media education, animated movies, cinema-pedagogy

Изкуството на анимацията има своето значимо място в художествената панорама на 20- то столетие. Синтетично по своя характер, то се разполага в граничното пространство между киното и визуално – пластическите изкуства. Анимационното кино, в преобладаващата си част, е фронтално насочено към детската аудитория. Завладяващо и въздействащо, то се превръща в любимо изкуство на децата. Всяко дете от най-ранна възраст в по-голяма или по-малка степен е подвластно на магията на рисуваните филми и на магнетизма на популярните анимационни герои. Превръщайки се в мощна индустрия, анимационното кино се разгръща в диапазона между масовите комерсиални стилове и високохудожествената продукция. Именно този контрапункт откроява въпроса за надеждната навигация в това необятно пространство. Не би било пресилено да се каже, че в територията на художествената педагогика се крие сериозен резерв в това отношение. Тепърва предстои да бъде разработена качествена стратегия, която да интегрира в образователния процес проблематиката, свързана с върховите достижения в областта на анимационното кино.

В тази връзка особена значимост придобива проблемът, свързан с приноса на българската анимационна школа. Редица автори като Терзиева, Маринчевска и др. изследват академични източници за историята на българската анимация и методиката на прилагането ѝ в сферата на образованието [1,2].

Малцина наши сънародници, извън професионалните среди, са подobaващо осведомени за завоеванията на българските творци, работещи в тази област. Непознат за широката аудитория остава високият международен престиж на българското анимационно кино. До голяма степен тази нерадостна реалност може да бъде обяснена и с дефицити в образователната стратегия. Прекаленият магнетизъм, съсредоточаващ вниманието върху класическите жанрови форми, лишават учениците от възможността за вълнуващо запознанство с едно различно превъплъщение на творческата личност във визуалните изкуства. Масираното навлизане на високите технологии в образователния процес би могло да превърне запознанството с върховите достижения на българското анимационно кино във вълнуваща реалност. Стартирайки подобна стратегия в пространството на раздел „Възприемане на изкуството“, преподавателят би могъл да обвърже естетическата рецепция със съответните практически задачи.

В избрания контекст особена значимост придобива проблемът за качествената персонализация на художествените възприятия в изследваната зона. Майсторите на българското анимационно кино формират неговия облик в рязък контраст с комерсиалните стилове, залагащи на стереотипи с гарантиран касов успех. Родните ни творци насочват своите търсения в пространството на притчовата миниатюра с концентриран философски подтекст, играта с абсурда, осмислянето на фолклорната традиция и вникването в дълбините на националния ни характер.

Повече от век ни дели от пионерския принос на художника Райко Алексиев, който през 1915 г. за първи път раздвижва карикатурни персонажи. Това младо изкуство намира своето развитие през следващите десетилетия, като с неговото утвърждаване се свързват и имената на художници като Стоян Венев и

Александър Денков. Първомайсторът на българската анимационна школа Тодор Динов е творецът, донесъл първите впечатляващи международни награди от фестивалите в Римини, Лондон, Единбург, Чикаго, Буенос Айрес, Кан и Лайпциг. Неговият творчески път е и пътят на развитието и утвърждаването на съвременната българска анимация. Той организира Студията за анимационни филми и привлича всички творци, които впоследствие ще се утвърдят като водещите имена в българската анимационна школа. Създателят на първия български професионално заснет анимационен филм „Юнак Марко“ е автор с модерен художествен възглед, който има изключителен личен принос за утвърждаването на родното ни кино в световния авангард. Представянето на филми като „Маргаритката“, „Прометей“ и „Тъпанът“, издържали с чест проверката на времето, би разкрило пред детската аудитория магнетизма на художествената анимация. В съприкосновението с неговия творчески свят учениците биха се докоснали до значимата тема за универсализма в изкуството. Динов твори в областта на кавалетната живопис, карикатурата, пълнометражното кино. В тази връзка пред художествения педагог се разкриват обширни зони за развитието на посочената тематична линия. Иван Андонов – творец със значим принос за разширяването на артистичното пространство пред анимационното ни кино праз 60 – те години – е още един ярък пример за впечатляваща разностранна надареност. Живописец, участник в знаменитата Първа младежка изложба през 1961 г., той е сред водещите представители на родната ни актьорска школа. Изявите му като режисьор на пълнометражни художествени филми заслужава специално внимание. Филми като „Бяла магия“, „Самодивско хоро“, „Опасен чар“, „Дами канят“ му отреждат водещо място сред първомайсторите на българското кино. Проникновен ценител на класическата музика, Иван Андонов прокарва бродове между изкуствата с особена значимост за художествената педагогика. Срещата на учениците с творческа личност от подобен мащаб би могла да стартира в пространството на анимационното кино, за да прерасне в завладяващо съприкосновение с магичния свят на изкуството.

Международния престиж на българската анимационна школа извисява със своето творческо дело и художникът Доньо Донов. Той олицетворява, според проф. Божидар Манов, „закачливата виталност на българската анимация“. Дори и когато докосва сенчестите страни на националния ни характер, Доньо Донов извайва персонажите си с жизнелюбива усмивка. Емблематичният му филм „Умно село“ се изучава в катедрата по киноизкуство на Театралната академия в Ню Йорк. Това заглавие е включено в новогодишната програма на австралийската телевизия. Творчеството му е отличено с престижни награди, сред които се открояват златните призове от кинофестивалите в Лайпциг, Оберхаузен, Техеран, Барселона, Хихон и Мамаля.

Сред водещите майстори на българското анимационно кино се нарежда и Стоян Дуков. Окачен от киноведа проф. Божидар Манов като „сатиричното острие и парадоксалният разум на българската анимация“, художникът превръща форсираната условност и артистичната деформация в опорни стълбове на своя самобитен художествен възглед. Още с дебютния си филм „Ябълката“, създаден в съавторство с Тодор Динов, Стоян Дуков печели наградата „Златна роза“ на фестивала във Варна през 1964 г. В богатата му филмография специално внимание заслужават филми като „Къщи – крепости“, „Случаят Дон Кихот“ и „Мини“. Представя родната ни анимационна школа на международните форуми в Анеси, Техеран, Оберхаузен, Мамаля, Корк и др.

С изтънчено чувство за хумор Зденка Дойчева изследва абсурдите в човешкия характер. Нейният емблематичен филм „Зодии“ носи характеристиките на разгърнатата социална алегория. Темата за особения принос на жените творци в българската анимация намира своето продължение в срещата с поетичния артистичен свят на Радка Бъчварова, обаян от идилична чистота и безметежност.

Анри Кулев се завръща през 1974 в България с престижната диплома от ВГИК, Москва. Той е сред ярките представители на „новата вълна“ в българското анимационно кино, която разширява решително неговия художествено – естетически ареал. И при срещата с този творец художественият педагог би могъл да докосне темата за универсализма. Кулев има стойностна изява не само в рисувания филм, но и в карикатурата и пълнометражното кино. Неговата филмография включва заглавия като „Алегро модерато“, „Голгота“, „Малкият“, „Хипотеза“, „Лудории“ и др. Следва да бъде отличена и дейността му като дългогодишен академичен преподавател в Нов български университет, както и приноса му като организатор на Международния фестивал на анимационното кино във Варна – престижен форум с четиредесетгодишна история. Впечатляващо е съществуването в рамките на тази проява на детска анимационна работилница. Директната навигация в сайта на фестивала позволява съприкосновението с пленителния свят на детското творчество в пространството на анимационното кино. Вдъхновяващо за децата би било да се срещнат с реализации на свои връстници в тази област.

Слав Бакалов е сред творците с особен принос за високия международен престиж на българското анимационно кино. Негови филми са отличени с награди на международните форуми в Анеси, Атина, Краков и Отава. През 1985 г. филмът му „Женитба“ е удостоен с наградата „Златна палма“ на кинофестивала в Кан, считана за европейски еквивалент на американската награда „Оскар“. Този приз бележи връхната точка в световното признание за родната ни анимационна школа.

Пред детската аудитория следва да бъдат представени и най – актуалните постижения на родните майстори на рисувания филм. Именно произведения на тази генерация бяха двукратно удостоени с номинация за наградата „Оскар“. „Консервфилм“ на Златин Радев е остра социална метафора, третираща тоталната подмяна на ценности и опитите за всеобхватна манипулация. Другият номиниран филм е „Сляпата Вайш“ на Теодор Ушев, създаден по едноименния разказ на писателя Георги Господинов. Притчовият заряд и експресивната визия определят ударното въздействие на тази значима кинотворба.

Специално внимание от гледна точка на художествената педагогика заслужава творчеството на Христо Топузанов. Той работи в областта на т. нар. „обемна анимация“. Забележителен е филмът му „Парад“ с алегорично натоварени шахматни фигури, изградени на принципа на подчертаната условност. Творбата е иносказание на непреодолимия стремеж към господство и необходимостта от противодействие и обуздаване на подобни тежнения. В неговите филми дори и най – обикновени предметни носители обозначават аспекти на човешкото поведение. Вплитайки в изобразителната тъкан широк спектър от битови предмети, Топузанов подсказва контурите на учебни задачи, в които децата могат да раздвижват, провокирайки въображението си, разнообразни предметни носители. Работата с изрезки при първичното анимиране на образи позволява вариативни решения по раздвижването на обекти. При анимирането на антропоморфни изображения са възможни вариации в движението на крайниците, мимиката и експресиата. Цъфтеж на цвете, придвижване на превозно средство, полет на птица са само част от възможностите, които се разкриват при изграждането на подобна тематична единица. Фотокамерата на смартфона – неотменен атрибут на всяко съвременно дете, позволява снимането на поредица от кадри и тяхното първично раздвижване. Отново чрез поредица от фотокадри могат да се съчетаят рисувани фрагменти и реални предмети, които да се вплетат в единен сценарий.

Тъй наречената „стоп моушън“ анимация също е възможен оригинален подход, който със сигурност ще провокира творчески импулс в учениците. Изработването на герои от пластична маса или раздвижването на кукли, създаването на интересна среда или фон са някои от основните посоки на артистична реализация. Така магията на движещите се образи би провокирала пълноценна артистична изява извън стереотипната рамка на традиционните изобразителни задачи.

Изкуството на анимацията, белязано от неограничената свобода на формите и идеите, би могло оптимално да провокира разгръщането на креативния заряд у децата. Според проф. Божидар Манов „анимацията е преди всичко свобода и нейни граници са границите на въображението“. Чрез това изкуство художественият педагог може да спечели „битката за вниманието“, въвеждайки в полезрението на подрастващите артефакти с висок художествено – естетически заряд. Това би позволило качествено да се противодейства на многопосочните субкултурни влияния върху детската личност. Аксиомата, че съграждането на личната ценностна скала на детето е немислимо без ефективна стратегия в областта на художественото образование, придобива подчертана актуалност. Именно творците, носители на високи естетически стойности следва да попадат трайно в полезрението на децата, като неутрализират негативните примери.

References:

1. Marinchevska, N. Balgarsko animatsionno kino 1915 – 1995. Sofia, IK „Kolibri“, 2001
2. Terzieva, M., Kinoobrazovanie i literaturno obuchenie, Libra Skorp, Burgas, 2018